

ROZWÓJ DZIECKA W WIEKU MŁODSZYM SZKOLNYM

Późne dzieciństwo, czyli wiek młodszy szkolny /7-12 rok życia/ jest kolejną fazą rozwojową, po okresach: prenatalnym /od poczęcia do narodzin/, wczesnego dzieciństwa /od narodzin do 3 roku życia/ i średniego dzieciństwa /4-6 rok życia/. Poprzedza je intensywny rozwój dziecka we wszystkich jego sferach oraz wiele spektakularnych osiągnięć i kompetencji. Po silnej koncentracji na swoim najbliższym otoczeniu, dziecko rozpoczyna przygotowanie do "wyruszenia w świat". Mimo to, że rozwój nie przebiega jednakowo dynamicznie u wszystkich dzieci, gdyż różnią się one od siebie, nawet fizycznie, to aby dziecko mogło zrealizować stawiane mu nowe zadania, np. w szkole, konieczny jest określony poziom kluczowych funkcji.

W społeczność szkolną dziecko 7-letnie /lub młodsze, jeśli jego obowiązek szkolny zostanie przyspieszony/ powinno wkraczać z dojrzałością /gotowością/ szkolną, czyli prezentując następujące dyspozycje:

- dostateczny rozwój fizyczny i ruchowy, zwłaszcza w zakresie precyzyjnych ruchów rąk i palców oraz koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- harmonijny rozwój organizmu, w tym struktur poznawczych i analizatorów, umożliwiający odbieranie i przetwarzanie informacji, nabycie umiejętności czytania i pisanie,
- dobrą orientację w otoczeniu oraz określony zasób wiedzy ogólnej o świecie,
- na tyle rozwinięte zdolności komunikacyjne, aby móc porozumiewać się w sposób zrozumiały dla rozmówcy - dorosłego i rówieśnika (mowa bierna i czynna, przetwarzanie słuchowe),
- względną dojrzałość emocjonalną, aby rozstać się z rodzicami na czas pobytu w szkole oraz kontrolować doświadczane emocje, nie uzewnętrzniając ich w sposób zbyt gwałtowny,
- uspołecznienie w stopniu pozwalającym na zgodne i przyjazne współdziałanie z rówieśnikami, liczenie się z chęciami i życzeniami innych oraz wykonywanie poleceń kierowanych przez dorosłych do całej grupy dzieci, otwartość na kontakty z rówieśnikami,
- działanie intencjonalne, tj. podejmowanie celowych czynności i wykonywanie ich do końca, przygotowanie do zakończenia dominacji zabawy w codziennych aktywnościach, podejmowanie roli ucznia i łączących się z nią obowiązków.

JAK PRZEBIEGA ROZWÓJ DZIECKA W CIĄGU KOLEJNYCH KILKU LAT, AŻ DO OKRESU ADOLESCENCJI?

Podstawy biologiczne

- w 6 r. ż. mózg dziecka osiąga rozmiary 90% mózgu dorosłego człowieka, a w 7 r. ż. zakończone są modyfikacja i mielinizacja struktur mózgu,
- dziecko staje się coraz bardziej sprawne i samodzielne,
- jego życie koncentruje się wokół trzech aktywności: nauki szkolnej, codziennych zajęć domowych, zabawy,
- aktywności dziecka rozwijają w nim różne umiejętności, uczą reguł, kompetencji, samodyscypliny, kształtują samoocenę, powodują uczucie przyjemności.

Rozwój poznawczy

- doskonalą się procesy spostrzegania, uwagi, pamięci, mowy, myślenia,
- do 5 r. ż. uwaga dziecka jest głównie mimowolna, w młodszym wieku szkolnym staje się ona coraz bardziej dowolna, bardziej zależy od celu, jest odporniejsza na działanie czynników rozpraszających,
- rozwija się spostrzeganie dowolne, z umiejętnością uwzględniania zależności między poszczególnymi elementami percypowanego obrazu,
- pamięć mechaniczna zaczyna przekształcać się w logiczną, dziecko stosuje strategie pamięciowe - wcześniej dotykało lub przyglądało się, teraz wylicza, powtarza, organizuje, kategoryzuje itd., wzrasta szybkość zapamiętywania, trwałość przechowywania w pamięci wyuczonych treści, pojemność pamięci oraz umiejętność korzystania z jej zasobów, występuje korelacja śladów pamięciowych z rozumieniem zdarzeń i sytuacji oraz z osobistymi doświadczeniami,
- kształtuje się logiczne myślenie, które pozwala na wnioskowanie przyczynowo-skutkowe, dziecko stara się zrozumieć treść tego, czego się uczy, rozwija się jego refleksyjność, umiejętność przyjmowania punktu widzenia innej osoby w zakresie percepcji, myślenia i odczuwania, wytwarza się pojęcie stałości liczby, długości, ciężaru, masy, objętości, powierzchni, czasu i prędkości,
- pojawia się zdolność do posługiwania się przez dziecko kategoriami społecznymi, kierowania się normą osobistą lub społeczną jako zewnętrznym kryterium w ocenie prawidłowości zdarzenia lub moralności czynu,
- rozwijają się zainteresowania, doskonalą się zdolność do twórczości, także w sferze zachowania i reguł postępowania.

Rozwój mowy

- rozwijają się umiejętności komunikacyjne, dialogi, komunikacja słowna dziecka staje się coraz bardziej złożona formalnie, wzrasta jego zasób słownictwa biernego i

czynnego, zróżnicowanie części mowy i znaczenie słów, wzbogaceniu ulegają sposoby tworzenia zdań i form wypowiedzi, wzrasta gotowość dziecka do rozumienia mowy oderwanej od konkretnych spostrzeżeń i wyobrażeń danego przedmiotu czy zjawiska, pojawia się mowa pisana.

Emocje i relacje społeczne

- emocje dziecka stają się bardziej zróżnicowane,
- dziecko uzyskuje coraz większy wpływ i kontrolę nad emocjami, bardziej panuje nad swoją impulsywnością, potrafi odraczać gratyfikację potrzeb, częściej kieruje się osądem, staje się coraz bardziej świadome swych emocji i ich wpływu na zachowanie, jest mniej egocentryczne, mniej spontaniczne w okazywaniu uczuć,
- wzrasta rola grupy rówieśniczej w życiu dziecka (naśladuje ono, ulega modelom, identyfikuje się, uczy się nowych ról i norm społecznych, partnerstwa, nawiązuje przyjaźnie, zabiega o akceptację, przeżywa sukcesy i porażki, które rzutują na jego samoocenę), w dziecku może rozwinąć się lęk społeczny - zwłaszcza, gdy czuje się ono niedoceniane, mniej kompetentne, marginalizowane, odrzucane,
- dziecko silnie identyfikuje się z własną płcią, preferuje kontakty z osobami własnej płci, a dystansuje się od osób płci przeciwnej,
- potrafi dostosować się do wymagań otoczenia (z reguły bardziej akceptowane są dzieci, które wykazują się dobrymi wynikami w nauce, które są wyróżniane przez dorosłych, a izolowane są te dzieci, które nie radzą sobie z różnymi zadaniami, ganione, albo niedostrzegane przez dorosłych – kształtuje się w nich poczucie mniejszej wartości),
- dziecko może poszukiwać autorytetów poza rodziną.

Rozwój osobowości:

- dziecko poznaje i ocenia siebie, nabiera przekonań na swój temat, rozwija oczekiwania dotyczące efektów i wartości swego działania oraz ich społecznej oceny - najczęściej w kontekście doświadczeń szkolnych,
- sukcesy dziecka prowadzą do rozwoju poczucia kompetencji oraz do przekonania o skuteczności swoich działań w przyszłości, brak sukcesów oraz otrzymywanie negatywnych ocen społecznych powoduje zwątpienie w swoje możliwości i niechęć do podejmowania kolejnych wysiłków z obawy przed niepowodzeniem,
- niekorzystne jest ugruntowanie się w dziecku błędnego przekonania, że jedynym kryterium wartości człowieka jest sprostanie stawianym mu wymaganiom,
- u dziecka rozbudowuje się obraz siebie – głównie poprzez porównania z innymi, z normami i wzorami (także z TV, np. dziecko wierzy w realność, autentyczność świata z reklam),

- doskonalą się zdolności i umiejętności dziecka, związane z wykonywaniem różnorodnych zadań, w sposobie działania dziecko uwzględnia normy i skutki, uczy się koordynować je z własnym punktem widzenia,
- coraz chętniej kieruje się regułami.

Harmonijny rozwój dziecka to, bez żadnej przesady, prawdziwy dar. Nieharmonijny rozwój nie musi jednak oznaczać poważnych trudności. Zjawiska typu neuroplastyczność i rezyliencja oraz wspierające oddziaływanie domu i szkoły, właściwie dobrana, systematyczna pomoc, mogą skutecznie umożliwić dziecku progres - kompensowanie braków, nadrabianie zaległości, wyrównywanie swoich szans.

Ewentualne problemy dziecka, które otoczenie dostrzega najszybciej, dotyczą procesu edukacyjnego i mogą wynikać z następujących przyczyn:

- wyjściowy brak dojrzałości do podjęcia nauki w szkole,
- obniżony poziom funkcjonowania poznawczego - dziecko niepełnosprawne umysłowo,
- znaczna dysharmonia rozwoju poznawczego, tak zwane deficyty rozwojowe, atypowy rozwój mózgu,
- problemy zdrowotne, inna niepełnosprawność,
- nadwrażliwość emocjonalna, lękliwość, nieśmiałość, niski poziom samooceny, niski poziom odporności na stres,
- zaburzenia hiperkinetyczne i inne zaburzenia rozwoju psychicznego, uzależnienia,
- brak wytrwałości, zniechęcanie się niepowodzeniami, brak systematyczności,
- brak odpowiedniej stymulacji środowiskowej i wsparcia w domu, zaniedbanie, przemoc domowa, patologia rodziny,
- niekorzystne warunki socjalno-bytowe,
- absencja na zajęciach szkolnych, spowodowana np. chorobą.

Każdy rodzic, który jest zaniepokojony dynamiką rozwoju swojego dziecka i potrzebuje diagnozy, porady, wsparcia w tym zakresie, może zgłosić się bezpłatnie i bez skierowania, do swojej rejonowej poradni psychologiczno-pedagogicznej, gdzie uzyska odpowiednią pomoc ze strony specjalistów z zakresu psychologii, pedagogiki, logopedii oraz innych. Ich wiedza i życzliwa odpowiedź mogą okazać się potrzebne rodzicom i dzieciom, w budowaniu szczęśliwej, ufniej, serdecznej relacji rodzinnej, a zwłaszcza w tworzeniu optymalnej jakości życia dziecka. Zapraszamy!

Bibliografia:

Brzezińska A., Appelt K., Ziółkowska B. (2016), Psychologia rozwoju człowieka, GWP, Sopot.

Kielar B. Harwas-Napierała, J. Trempała (2000), Psychologia rozwoju człowieka, PWN, Warszawa.